

АНГЛОМОВНІ ВІЙСЬКОВІ ПІСНІ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ
КУРСАНТІВ ВИЩИХ ВІЙСЬКОВИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ
ТА ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВENGLISH MILITARY SONGS AS A MEANS OF SPEECH DEVELOPMENT
OF CADETS OF HIGHER MILITARY EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS
AND SERVICEMEN

У статті розкривається значення англо-мовних військових пісень як засобу навчання англійської мови та розвитку мовлення курсантів вищих військових навчальних закладів і військовослужбовців. Сформульовано зміст військової пісні та її особливе місце серед пісенного здобутку кожного народу, оскільки вивчення військових пісень не тільки покращує знання мови, але і навчав краще розуміти її носіїв, порівнюючи власну культуру з іноземною, сприяє вихованню поваги до іншомовної культури і формуванню почуття патріотизму. Представлено емпіричні, теоретичні та педагогічні основи щодо використання пісень як засобу пізнання мови (за Д. Енгом) і, відповідно до них, п'ять напрямів дослідження: соціологічні фактори, когнітивна наука, опанування першої мови, вивчення другої мови, практичні педагогічні ресурси. На основі даних теоретичних та емпіричних досліджень визначено, що текст пісні дозволяє розвивати мовлення курсантів вищих військових навчальних закладів і військовослужбовців, зокрема навички читання, аудіювання, говоріння та письма. Розроблено серію занять з використанням військових пісень, комунікативні ситуації, які сприяли розвитку діалогічного і монологічного мовлення, широко використовувались аудіо- та відеофайли з метою вдосконалення усного мовлення. За результатами експерименту проведено опитування курсантів вищих військових навчальних закладів та військовослужбовців. Отримані дані показали, що переважна більшість респондентів (понад 60%) відзначають позитивний вплив англо-мовних військових пісень на різні види мовленнєвої діяльності, також 70% опитаних наголошують, що використання військових пісень сприяє підвищенню мотивації та інтересу до вивчення англійської мови. Зріз знань також довів позитивні результати використання англо-мовних військових пісень, оскільки за їх допомогою можна вдосконалювати як рецептивні (читання, аудіювання), так і репродуктивні (говоріння, письмо) види мовленнєвої діяльності, вивчати лексику військової спрямованості, до того ж військові пісні впливають на підвищення мотивації до навчання і формування патріотичних почуттів.

Ключові слова: англо-мовна військова пісня, мовлення, види мовленнєвої діяльності, мовні навички, курсанти, військовослужбовці.

The article reveals the importance of English military songs as a means of teaching English and developing the speech of cadets and servicemen. The content of military song and its special place among the song achievements of each nation are revealed, as the study of military songs not only improves knowledge of the language, but also teaches better understanding of native speakers, comparing native culture with foreign culture, fostering respect for foreign culture and patriotism. Empirical, theoretical and pedagogical foundations for the use of songs as a means of language learning (according to D. Eng) and five areas of research: sociological factors, cognitive science, mastering the first language, learning a second language, practical pedagogical resources. Based on the data of theoretical and empirical research, it has been determined that the text of the song allows to develop the speech of cadets and servicemen, and in particular, reading, listening, speaking and writing skills. It has been developed a series of classes with the use of military songs, communicative situations that contributed to the development of dialogic and monologue speech, widely used audio and video files to improve oral speech. According to the results of the experiment, a survey of cadets and servicemen was conducted. The data showed that the vast majority of respondents noted the positive impact of English military songs on various speech activities, and 70% of respondents said that the use of military songs increases motivation and interest in learning English. The section of knowledge also showed positive results of using English military songs, because with the help of songs it is possible to improve both receptive (reading, listening) and reproductive (speaking, writing) speech activities, learn military vocabulary, and military songs increase motivation to training and formation of patriotic feelings.

Key words: English military song, speech, types of speech activity, language skills, cadets, servicemen.

УДК 378+784.71+372.881
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2022/43/1.12>

Бачинська Н.Я.,
канд. пед. наук,
доцент кафедри іноземних мов
Військової академії (м. Одеса)

Постановка проблеми. Численні дослідження свідчать про те, що використання англо-мовних пісень є важливим засобом навчання іноземної мови загалом та розвитку усного мовлення зокрема. На думку британського методиста

Дж. Скрівенера, пісні часто використовуються для того, щоб змінити настрій або темп заняття. Також науковець звертає увагу на значний потенціал цих типів текстів та зазначає, що пісні можуть бути з користю включені у курс навчання іноземної мови

[7, с. 338]. Саме тому сучасні програми з вивчення іноземних мов передбачають використання пісень як засобу вивчення граматики, лексики або як приклад функціонування мови у мовленні. Оскільки англійська пісня є автентичним матеріалом, тому текст пісні містить в собі соціокультурну інформацію про історію, побут, звички і менталітет носіїв мови, що є цінним матеріалом під час вивчення англійської мови. Особливе місце серед пісенного здобутку кожного народу займають військові пісні, оскільки їх вивчення не тільки покращує знання іноземної мови, але й навчає краще розуміти її носіїв, порівнюючи власну культуру з іноземною, сприяє вихованню поваги до іншомовної культури і формуванню почуття патріотизму.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблему використання пісень в процесі вивчення англійської мови досліджували багато науковців у різних аспектах (біологічному, соціальному, методичному, історичному, культурологічному тощо). Зокрема, було розглянуто використання пісень в процесі вивчення англійської мови у технічних закладах вищої освіти (О. Фучила); музичний спосіб вивчення англійської мови як інноваційний метод посилення комунікативної компетентності (Г. Карпенко); формування соціокультурної компетентності студентів мовних спеціальностей засобами фольклорних пісень (Н. Бачинська); використання пісенної творчості в навчанні іноземної мови на немовних факультетах (Л. Смірнова); пісні як додатковий засіб мотивації під час вивчення англійської мови курсантами вищих військових навчальних закладів (Т. Брик, О. Петренко) тощо [5, с. 42–46], [3, с. 103–107], [1, с. 20–26], [4, с. 421–425], [2, с. 68–73].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на значні здобутки учених щодо використання англійських пісень у процесі навчання англійської мови, питання застосування військових пісень як засобу розвитку мовлення курсантів вищих військових навчальних закладів та військовослужбовців залишається не досить дослідженим і потребує подальшого вивчення.

Мета статті – розкрити значення англійських військових пісень як засобу навчання англійської мови та розвитку мовлення курсантів вищих військових навчальних закладів і військовослужбовців.

Виклад основного матеріалу. Серед засобів навчання іноземної мови у закладах вищої освіти пісні займають важливе місце і часто використовуються у різних видах і формах освітньої діяльності. Зокрема, Дж. Скрівенер пропонує різноманітні ідеї використання пісень під час вивчення мови: використання тексту пісні як тексту для читання або для розвитку навичок аудіювання (reading or listening comprehension); використання інформації, що міститься у тексті пісні, з метою розвитку навичок

говоріння/дискусії (listen and discuss); заповнення пропусків у тексті під час прослуховування пісні або на етапі перед її прослуховуванням для того, щоб студенти передбачили пропущені слова (gapped text); поєднання рядків пісні за порядком для відновлення пісні (song jumble); виконання пісні з урахуванням наголосу, ритму, мелодії та швидкості (sing along); написання власного тексту пісні на основі наданої мелодії (compose); прослуховування пісні і складання наданих малюнків за порядком (matching pictures); вигадування та використання певних рухів під час виконання пісні (action movements); написання диктанту (dictation); використання малюнка для ілюстрації тексту пісні та опис малюнка для введення основної лексики пісні (викладач диктує текст, а студенти відтворюють малюнок) (picture dictation) [7, с. 339–340].

Д. Енгом було виконано ґрунтовний аналіз науково-методичної літератури та виявлено емпіричні, теоретичні і педагогічні основи щодо використання музики та пісень як засобу пізнання мови. Було визначено п'ять напрямів дослідження: соціологічні фактори, когнітивна наука, опанування першої мови, вивчення другої мови, практичні педагогічні ресурси [6, с. 114], розглянемо їх більш детально:

1. Соціологічні фактори складаються з чотирьох категорій: а) антропологічні параметри (розглядається зв'язок між розвитком немовляти та засвоєнням рідної мови; збереження літератури, епосу, балад завдяки пісням); б) суспільство (процес виконання пісень історично еволюціонував як колективна діяльність; співання пісень не потребує професійної підготовки; використання пісень підвищує соціальну гармонію у групі, створює безпечний простір для спільного навчання, сприяє побудові суспільства; спів позитивно впливає на довіру та співпрацю); в) руйнування кордонів (музика та пісні постійно присутні у нашому житті і можуть допомогти викладачам усунути кордони між різними спільнотами, до яких належать студенти; вони доповнюють офіційне і неофіційне освітнє середовище, покращують відносини між викладачами та студентами; руйнування кордонів в офіційному і неофіційному освітньому середовищі допомагає знайомити студентів із природною та автентичною мовою, що спонукає їх до самостійного вивчення мови); г) культура (пісні надають історичне та соціокультурне підґрунтя для навчання мови) [6, с. 115].

2. Когнітивна наука досліджує анатомічну структуру мозку та його функції, припускаючи, що мова і музика мають важливі точки дотику або перетину [6, с. 116].

3. Опанування першої мови (розглядається інформація, що підтверджує вроджений зв'язок мови і музики в людях; музика виступає долінгвістичним носієм комунікативних намірів; вокалізація,

схожа на пісню, зазвичай передую мові в онтогенетичному розвитку людини). Музика і мова – це два способи, завдяки яким люди спілкуються, використовуючи звук. Із народження діти слухають і просячують звуки, не розрізняючи музику, співи, мову та мовлення.

4. Вивчення другої/іноземної мови. На вивчення іноземної мови впливають такі чинники, як: афективні фільтри, мотивація, стратегії навчання й емпіричні дослідження у галузі вивчення другої мови.

У гіпотезі афективних фільтрів («the affective filter hypothesis»), розробленій С. Крашеном, зазначається, що передумовами успішного вивчення іноземної мови є низький рівень тривожності, впевненість у власних силах та висока мотивація [8, с. 28].

Своєю чергою мотивація впливає на обсяг зусиль, що витрачаються на опанування нової мови. Оскільки мотивація в кожного студента різна, то використання пісень вважається засобом підвищення мотивації. Використання автентичних текстів також стає мотивувальним фактором вивчення іноземної мови. Більше того, музика та пісні є дуже популярною темою для обговорення як носіями мови, так і тими, хто вивчає іноземну мову. До переваг пісень можна віднести те, що ці поетичні твори є фрагментами автентичного використання мови, короткі за обсягом, змістовні, ритмічні, що сприяє більш легкому їх запам'ятовуванню. Всі ці фактори є мотивувальними у процесі вивчення іноземної мови.

Вважається, що мотивація пов'язана зі стратегіями навчання. У студентів стосовно вибору стратегій навчання є різні вподобання, це залежить від інтелектуальних особливостей особистості. Також на навчання впливає соціальне, освітнє або культурне середовище. Відповідно до теорії множинності інтелекту Г. Гарднера [9] навчання мови повинно відбуватися з метою покращення не тільки лінгвістичного, логіко-математичного та просторового інтелекту, а також і музичного, тілесно-кінестетичного, міжособистісного та внутрішньоособистісного інтелекту. У разі застосування музики і пісень відбувається посилення когнітивних та метакогнітивних стратегій навчання, поліпшується емоційне сприйняття і студенти краще сприймають новий матеріал.

На думку Д. Енга, музика і пісня підвищують успіх студентів у процесі вивчення іноземної мови за трьома напрямками: 1) пригадування і пам'ять/запам'ятовування (recall and memory); 2) повтор/мимовільне розумове повторення/тренування (the din/involuntary mental rehearsal), 3) специфічні мовні навички (language specific skills) [6, с. 118]. Зупинимось на них більш докладно.

Відновлення інформації у пам'яті (пригадування) і запам'ятовування (recall and memory) – відзначається позитивний вплив музики та пісні на

запам'ятовування і відтворення лексики (vocabulary acquisition, vocabulary recall). Пісні позитивно впливають на засвоєння мови і на те, що слова та словосполучення зберігаються у довготривалій пам'яті (long-term memory) і можуть бути з легкістю вилучені пізніше для розумового повторення/тренування (mental rehearsal) або під час усної комунікації. Спостерігається поліпшення вимови та запам'ятовування інтонаційних моделей завдяки прослуховуванню пісень. Пісні доцільно використовувати для запам'ятовування не лише окремих слів та словосполучень, а також більш довгих висловлювань і кліше. Інтонація, ритм і наголос супроводжують кожен рядок у піснях, що робить більш легким їх запам'ятовування та використання. Наявність рими у піснях також сприяє запам'ятовуванню лексики і широко використовується у навчанні.

За використання пісень під час навчання стикаємося з таким явищем, як мимовільне повторення подумки (the din/involuntary mental rehearsal), у такому разі можна говорити про ефект «пісні, яка застрягла в голові» (song-stuck-in-my-head).

Ефективно розвиваються за допомогою музики та пісні специфічні мовні навички (language specific skills), наприклад розвиток розрізнення та розуміння слухання. Це використовується для покращення слухового розуміння і правопису за допомогою використання модифікованої процедури закриття (Froehlich); під час порівняльного вивчення звичайних вправ на аудіювання та вправ для заповнення пробілів у популярній пісні (Kapel); крізь використання музики з тестами на корекцію проходження (Oldlin); як практика вилучення змісту з шуму «mondegreens», що зустрічається в попмузиці (Smith). Також можна використовувати музику під час збагачення словникового запасу, під час вивчення граматики (Richards, Saricoban, Metin) і для покращення вимови (Allen, Vallette). Використання пісень є природним під час опанування вимовою та фонологією другої мови (Schönetal) та кращим і найшвидшим способом викладання фонетики, навіть у початкових класах (Leith). Повторюваний характер пісень робить їх використання ефективним для тренування вимови (Bartle, Techmeier, Shaw), і зрештою пісні контекстно вносять надсегментні особливості (Lems, Wongand, Perrachione), що допомагає у вивченні зразків для ідентифікації слів [6, с. 119].

5. Досліджуючи використання пісень як практичного педагогічного ресурсу, слід зазначити, що вони мають потужну теоретичну, методичну та емпіричну основу, яка стане в нагоді в процесі опанування іноземної мови. Проте спостерігається брак досліджень та методик щодо використання пісень у навчанні дорослих. Здебільшого педагогічна і методична література розглядає пісні як засіб навчання дітей (дошкільного і молодшого шкільного віку).

Аналізуючи наведений матеріал в аспекті підготовки курсантів вищих військових навчальних закладів (далі – ВВНЗ) та військовослужбовців, можна узагальнити, що широке використання пісень під час навчання іноземної мови зумовлене такими факторами, як: 1) сприйняття інформації відбувається через аудіовізуальний канал, що сприяє більш швидкому запам'ятовуванню; 2) у піснях зустрічаються сталі ідіоматичні вирази, які легше запам'ятовуються в контексті пісні; 3) текст автентичної пісні є одночасно джерелом мовної інформації й інформації про життя, історію та культуру країни, мова якої вивчається, тож водночас із вивченням мови відбувається ознайомлення курсантів/військовослужбовців із цінностями носіїв мови. У нашому випадку важливою також є і наявність лексичних одиниць військової спрямованості, оскільки текст військової пісні допомагає вивчати військову лексику курсантам ВВНЗ та військовослужбовцям; 4) наявність певних граматичних структур, які доцільно вивчати у контексті, оскільки курсанти/військовослужбовці спостерігають за функціонуванням мови у мовленні. Наприклад, доцільно опрацьовувати на прикладах текстів пісень використання у мові прийменників, займенників, множини іменників, ступенів порівняння прикметників, модальних дієслів тощо. Корисними будуть завдання, які сприяють розвитку монологічного та діалогічного мовлення, а саме: заміна прямої мови на непряму, переказ змісту пісні своїми словами, складання діалогів. Можна використовувати тексти пісень для складання вправ на заповнення пропусків у тексті після прослуховування пісні, що сприяє розвитку навичок розуміння автентичного англомовного мовлення; 5) тематика військових пісень охоплює професійну сферу життя, тож завдяки цьому тексти пісень можна використовувати як основу для розвитку монологічного та діалогічного мовлення. Розвиток мовленнєвих здібностей курсантів/військовослужбовців відбувається з огляду на обговорення певної теми, розглянутої у пісні; 6) використання пісень сприяє підвищенню мотивації, інтересу до навчання та бажанню до колективного виконання пісні вголос. Усе це створює позитивну атмосферу на занятті та налагоджує співпрацю між викладачами і курсантами ВВНЗ/військовослужбовцями.

Започатковуючи дослідження використання англомовних військових пісень як засобу розвитку мовлення курсантів ВВНЗ та військовослужбовців, ми визначили, що текст пісні дозволяє розвивати мовлення курсантів ВВНЗ і військовослужбовців, оскільки його можна використовувати як базу для розвитку навичок читання, як аудіофайл або відеофайл для розвитку навичок аудіювання, говоріння та письма.

На основі текстів пісень ми розробили комунікативні ситуації, які сприяли розвитку діалогічного

і монологічного мовлення. Наприклад, на післятекстовому етапі роботи проводили обговорення певних подій у сюжеті пісні, ініціювали висловлювання власного ставлення до ситуації, представленої у пісні, та пропонували надати певні поради або шляхи вирішення проблеми. Також розвивали навички письма, спираючись на опрацьований матеріал пісні. Одним із засобів удосконалення усного мовлення стало прослуховування англомовних пісень у вільний час.

Наведемо приклади завдань і вправ на основі англомовної військової пісні «The British Grenadiers». Це традиційна маршова пісня Британських, Австралійських та Канадських гренадерських частин. Вона була створена у XVII ст., а її мелодія і досі залишається популярною у Британії і Північній Америці. Пісня присвячена війні за іспанську спадщину (1701–1714 pp.) між Великою Британією, Австрією, Нідерландами, Португалією і Данією проти Франції, Іспанії та Баварії. У ній прославляється справа гренадерів, їхня сміливість та відвага, зокрема йдеться про гренадерів, які кидали гранати (практика, яка виявилася занадто небезпечною і згодом закінчилася), і чоловіків, які носили «шапки і сумки» (тобто високі гренадерські шапки, які носили ці елітні війська, і важкий ранець, в який складали гранати), описується військовий одяг та спорядження [8, с. 29]. Також текст пісні сповнений військової лексики. Працюючи з піснею, курсанти ВВНЗ та військовослужбовці вивчають нові дієслова, іменники, збагачують мовлення синонімами і сталими висловами.

Під час розробки плану заняття ми використовували текст, в якому розповідається про гренадерів, як засіб вивчення військової лексики, розвитку соціокультурної компетенції, ознайомлення з історією збройних сил Великої Британії та тогочасними реаліями. На підготовчому етапі (warm-up) використовували зображення королівських гренадерів. Також цей текст використовувався для надання курсантам ВВНЗ/військовослужбовцям прикладів історичного розвитку збройних сил та унаочнення зв'язків минулих подій із реаліями сьогодення.

Після завершення серії занять з використанням англомовних військових пісень як засобу розвитку мовлення ми провели опитування курсантів ВВНЗ та військовослужбовців із метою з'ясування їхнього ставлення до використання англомовних військових пісень та результативності проведених занять. В опитуванні взяли участь 50 курсантів ВВНЗ і військовослужбовців, його зміст та результати наведені в табл. 1.

Як свідчать дані табл. 1, переважна більшість опитаних відзначають позитивний вплив використання англомовних військових пісень на різні види мовленнєвої діяльності, також 70% респондентів наголошують, що використання військових пісень сприяє підвищенню мотивації та інтересу до вивчення англійської мови.

Таблиця 1

Визначення ефективності використання англомовних військових пісень як засобу розвитку мовлення

Запитання	Відповіді, %		
	Так	Ні	Не визначився
1. Ви вважаєте ефективним використання англомовних військових пісень як засобу розвитку мовлення?	70	20	10
2. Використання англомовних військових пісень сприяє вдосконаленню читання?	57	20	23
3. Використання англомовних військових пісень сприяє вдосконаленню аудіювання?	80	8	12
4. Використання англомовних військових пісень сприяє покращенню говоріння та письма?	60	16	24
5. Чи мотивує використання англомовних військових пісень до вивчення англійської мови?	68	14	18
6. Використання англомовних військових пісень сприяє підвищенню інтересу до вивчення англійської мови?	70	18	12

Результати перевірки знань курсантів ВВНЗ і військовослужбовців також засвідчили ефективність запропонованої методики, оскільки за всіма показниками (аудіювання, говоріння, читання та письмо) відзначалися позитивні зрушення.

Висновки. Результати теоретичного та емпіричного дослідження довели, що англомовна військова пісня є комплексним засобом навчання, за допомогою якого можна удосконалювати як рецептивні (читання, аудіювання), так і репродуктивні (говоріння, письмо) види мовленнєвої діяльності.

Опрацьовуючи тексти англомовних військових пісень, курсанти ВВНЗ та військовослужбовці вивчають лексику військової спрямованості і граматику, вдосконалюють свою вимову і навички розуміння іншомовного мовлення. Тексти пісень є важливою частиною культури та мотивувальним навчальним матеріалом для вивчення мови, історії й культури носіїв мови; також використання військових пісень позитивно впливає на формування патріотичних почуттів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бачинська Н. Система вправ із формування соціокультурної компетенції засобами англійського фольклору. *Науковий вісник Південно-українського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського* : збірник наукових праць. Одеса, 2012. С. 20–26.
2. Брик Т., Петренко О. Пісні як додатковий засіб мотивації під час вивчення англійської мови курсантами ВВНЗ. *Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі*. 2013. Вип. 22. С. 68–73.
3. Карпенко Г. Музичний спосіб вивчення англійської мови як інноваційний метод посилення комунікативної компетентності. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*. Київ, 2020. Том 31 (70). № 2. Ч. 2. С. 103–107.
4. Смірнова Л. Використання пісенної творчості в навчанні іноземної мови на немовних факультетах. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки*. Кіровоград, 2011. Вип. 96 (2). С. 421–425.
5. Фучила О. Використання пісень в процесі вивчення англійської мови. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Львів, 2007. С. 42–46.
6. Engh D. Why use music in English language Learning? *A survey of the Literature English Language Teaching*. 2013. Vol. 6. № 2. P. 113–127.
7. Scrivener J. *Learning Teaching. A guidebook for English language teachers*. Macmillan, 2005. 432 p.
8. The First Foot Guards. URL: https://footguards.tripod.com/06ARTICLES/ART27_BritGren.htm (дата звернення: 23.12.2021 р.).
9. Theory of Multiple Intelligences – Gardner. By Dr. Serhat Kurt. URL: <https://educationaltechnology.net/theory-of-multiple-intelligences-gardner/> (дата звернення: 21.12.2021 р.).